

WOJSKOWE WSPARCIE DZIAŁAŃ POLICJI W AKCJACH POSZUKIWAWCZYCH

płk rez. dr inż. Waldemar Zakrzewski

Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim

Artykuł ukazuje możliwości wsparcia sił policyjnych przez pododdziały wojskowe w trakcie prowadzenia akcji poszukiwawczych. We wstępie autor przedstawia zjawiska zagrożeń bezpieczeństwa powszechnego. W dalszej części opisuje możliwości udziału pododdziałów wojskowych w procesie wsparcia Policji w akcjach poszukiwawczych. W podsumowaniu zawarto wnioski z wykorzystania potencjału wojskowego do wsparcia Policji w akcjach poszukiwawczych.

Wstęp

Państwo polskie, wypełniając swoje konstytucyjne funkcje¹, wykorzystuje wszelkie posiadane siły i środki do zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego obywateli. Kluczowym zadaniem realizowanym przez władzę w obszarze bezpieczeństwa wewnętrznego jest ukierunkowanie działań na utrzymanie odpowiedniego poziomu zdolności służb państwowych do sprawnego reagowania na zaistniałe zagrożenia bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym życia i zdrowia obywateli. W tym celu tworzone są regulacje prawne, umożliwiające współdziałanie wielu służb i instytucji w tym obszarze. Zagrożenia bezpieczeństwa obywateli wynikają zarówno z działalności przestępczej, jak i niestandardowych zachowań pojedynczych osób. Oba te źródła są poważ-

nym wyzwaniem dla Policji, która jest naczelną instytucją odpowiedzialną za zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego. To ona ponosi odpowiedzialność za działania prewencyjne mające na celu minimalizowanie tych zagrożeń. W trakcie swych działań Policja współpracuje z wieloma instytucjami, służbami i podmiotami związanymi z bezpieczeństwem powszechnym. Należą do nich również pododdziały Wojska Polskiego, które dysponują odpowiednimi zdolnościami, umożliwiającymi wsparcie działań Policji w wielu przedsięwzięciach, w tym w akcjach poszukiwawczych osób zaginionych. Od lat w Polsce społeczeństwo i służby pozamilitarne mogą liczyć na pomoc wojska w sytuacjach potrzeb nadzwyczajnych. Tam, gdzie wystąpiła sytuacja kryzysowa i zagrożone jest życie i zdrowie człowieka, bardzo często pojawiają się żołnierze.

Uwarunkowania prawne użycia pododdziałów wojskowych do wsparcia działań Policji

Konstytucyjnym zadaniem Sił Zbrojnych RP jest obrona granic Rzeczypospolitej Polskiej oraz udział w obronie koalicyjnej państw członkowskich NATO². Wypełniają one również kluczową funkcję w systemie zarządzania kryzysowego i reagowania na niemilitarne zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego. W obowiązującym w Polsce porządku prawnym funkcjonuje wiele przepisów prawnych, które normują zasady użycia potencjału Sił Zbrojnych do wsparcia działań Policji w przypadku wystąpienia zagrożeń bezpieczeństwa powszechnego. Ujęte są one w ustawach i rozporządzeniach, a także w rozkazach, zarządzeniach, porozumieniach międzyresortowych oraz planach zarządzania kryzysowego uwzględniających możliwość użycia sił i środków pododdziałów wojskowych do wsparcia działań Policji.

Zasadniczym aktem prawnym w Polsce jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, która stanowi że „Siły Zbrojne RP służą ochronie niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic”³. Regulacje konstytucyjne dotyczące problemów bezpieczeństwa zawarto w:

- art. 5, który stanowi, że Rzeczpospolita Polska m.in. zapewnia bezpieczeństwo obywateli oraz zapewnia ochronę środowiska;
- art. 146 ust. 7, zgodnie z którym Rada Ministrów „[...] zapewnia bezpieczeństwo wewnętrzne państwa i porządek publiczny”;
- art. 228 mówiącym, że: „W sytuacjach szczególnych zagrożeń, jeśli zwykłe środki konstytucyjne są niewystarczające, może zostać wprowadzony odpowiedni stan nadzwyczajny: stan wojenny, stan wyjątkowy lub stan klęski żywiołowej”.

Te zapisy konstytucyjne upoważniają do twierdzenia, że zapewnienie bezpieczeństwa swym obywatelom jest naczelnym obowiązkiem państwa. Do jego wypełnienia władze Polski powołują i utrzymują odpowiednie siły i środki.

Możliwość współdziałania Policji i pododdziałów wojskowych opisana jest w ustawie o Policji⁴. Wskazano w niej, że „w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego, zwłaszcza poprzez sprowadzenie:

- 1) niebezpieczeństwa powszechnego dla życia, zdrowia lub wolności obywateli,
- 2) bezpośredniego zagrożenia dla mienia w znacznych rozmiarach,
- 3) bezpośredniego zagrożenia obiektów lub urządzeń ważnych dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, siedzib centralnych organów państwowych albo wymiaru sprawiedliwości, obiektów gospodarki lub kultury narodowej oraz przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych albo organizacji międzynarodowych, a także obiektów dozorowanych przez

uzbrojoną formację ochronną utworzoną na podstawie odrębnych przepisów,

- 4) zagrożenia przestępstwem o charakterze terrorystycznym mogącym skutkować niebezpieczeństwem dla życia lub zdrowia uczestników wydarzeń o charakterze kulturalnym, sportowym lub religijnym, w tym zgromadzeń lub imprez masowych
- jeżeli użycie oddziałów lub pododdziałów Policji okaże się lub może okazać się niewystarczające, do pomocy oddziałom i pododdziałom Policji mogą być użyte oddziały i pododdziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej”⁵.

Kolejnym dokumentem podejmującym problematykę bezpieczeństwa powszechnego i zaangażowania w ten proces pododdziałów wojskowych jest ustawa o obronie Ojczyzny⁶. Zapisano w niej, że: „Siły Zbrojne mogą brać udział w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działaniach antyterrorystycznych, działaniach z zakresu ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych, akcjach ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, ochronie i obronie cyberprzestrzeni, oczyszczaniu terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwianiu, a także w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego”⁷. W dokumencie tym zawarto również zapis, że do zakresu działania Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej należy m.in.: „planowanie, koordynacja i wykonywanie zadań związanych z udziałem oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działań w zakresie ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz akcjach ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, a także udziału w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego”⁸.

Zadania dotyczące współpracy z Policją zostały nałożone również na Żandarmerię Wojskową. Zgodnie z ustawą o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych⁹, jednym z zadań Żandarmerii Wojskowej jest „współdziałanie z polskimi oraz zagranicznymi organami i służbami właściwymi w sprawach bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz policjami”¹⁰ oraz „zwalczanie klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidowanie ich skutków oraz czynne uczestniczenie w akcjach poszukiwawczych, ratowniczych i humanitarnych, mających na celu ochronę życia i zdrowia oraz mienia”¹¹.

Z kolei ustawa o zarządzaniu kryzysowym¹² w swych zapisach wskazuje, że: „jeżeli w sytuacji kryzysowej użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub może okazać się niewystarczające, o ile inne przepisy nie stanowią inaczej, Minister Obrony Narodowej, na wniosek wojewody, może przekazać do jego dyspozycji pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, zwane dalej „oddziałami Sił Zbrojnych”, wraz ze skierowaniem ich do wykonywania zadań z zakresu zarządzania kryzysowego”¹³.

Uszczegółowienie zapisów ustawy o stanie klęski żywiołowej mówiących o udziale pododdziałów wojskowych w procesie zarządzania kryzysowego zawarto w rozporządzeniu Rady Ministrów określającym za-

sady udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu¹⁴. Rozporządzenie to wskazuje rodzaje zadań prewencyjnych i ratowniczych realizowanych przez pododdziały wojskowe w sytuacji wystąpienia zagrożeń niemilitarnych, a wśród nich działania poszukiwawczo-ratownicze¹⁵.

Ważną rolę w obszarze współpracy Policji i pododdziałów wojskowych spełnia porozumienie podpisane przez dowódcę Wojsk Obrony Terytorialnej z Komendantem Głównym Policji oraz z Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej¹⁶. Porozumienia te regulują zasady współdziałania pododdziałów Wojsk Obrony Terytorialnej z Policją w obszarze działań ratowniczych i poszukiwawczych oraz wsparcie PSP w działaniach kryzysowych.

Możliwości użycia pododdziałów wojskowych do wsparcia Policji

W zależności od rodzaju i skali wynikłej sytuacji kryzysowej może zaistnieć potrzeba włączenia pododdziałów wojskowych do wsparcia działań Policji. Zgodnie z obowiązującym w Polsce stanem prawnym skierowanie pododdziałów wojskowych do wsparcia Policji nie może ograniczać ich zdolności do realizacji zadań obronnych państwa. Decyzję o wsparciu Policji przez pododdziały wojskowe, adekwatnie do skali i charakteru sytuacji kryzysowej, a także ewentualnego wprowadzenia stanu nadzwyczajnego, podejmują określone ustawowo organy.

Pododdziały Sił Zbrojnych RP dedykowane do wsparcia systemu pozamilitarnego w reagowaniu na zagrożenia niemilitarne pozostają w gotowości do:

- działań antyterrorystycznych,
- izolowania zagrożonego obszaru,
- akcji poszukiwawczo-ratowniczych,
- oczyszczania terenu z przedmiotów wybuchowych,
- likwidacji skażeń chemicznych i promieniotwórczych,
- naprawy i odbudowy zniszczonej infrastruktury technicznej,
- działań przeciwepidemicznych,
- ewakuacji ludności i mienia,
- monitorowania i oceny zagrożeń niemilitarnych.

Pododdziały te mogą realizować zadania w składzie etatowym lub w ramach doraźnie tworzonych wojskowych zgrupowań zadaniowych¹⁷.

Wojsko Polskie współpracuje z Policją na wielu obszarach. Jednym z nich jest wykorzystanie przez Policję wojskowych samolotów do konwojowania osób zatrzymanych w innych krajach, a poszukiwanych na podstawie Europejskich Nakazów Aresztowania. Dzięki tej współpracy przestępcy i osoby podejrzane o popełnienie przestępstw, które ukrywają się przed polskim wymiarem sprawiedliwości poza granicami naszego kraju, szybko stają przed jego obliczem. Inną formą współpracy są działania prewencyjne Policji i Żandarmerii Wojskowej w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa publicznego podczas

impres masowych, nasilenia natężenia ruchu drogowego czy w działaniach śledczych.

Kolejną formą współpracy Policji z wojskiem jest wykorzystanie w działaniach policyjnych specjalistycznych zespołów wojskowych realizujących działania poszukiwawczo-ratownicze. Przez wiele lat zadania te realizowały specjalne grupy wydzielane w jednostkach wojskowych wojsk operacyjnych do działań poszukiwawczo-ratowniczych wynikających z planów zarządzania kryzysowego. Po utworzeniu w 2017 r. Wojsk Obrony Terytorialnej w nowej formule, zadania te zostały przeniesione do tego rodzaju wojsk. Funkcjonujące w Wojskach Obrony Terytorialnej Naziemne Zespoły Poszukiwawczo-Ratownicze (NZPR) są przygotowane do realizacji zadań w zakresie udzielania pomocy członkom załóg i pasażerom statków powietrznych, które w wyniku awarii bądź innego zdarzenia lądowały w przypadkowym, często trudno dostępnym terenie. Zasadniczym zadaniem tych zespołów jest odnalezienie miejsca zdarzenia, udzielenie pierwszej pomocy osobom poszkodowanym, zabezpieczenie wszelkich śladów umożliwiających prowadzenie czynności dochodzeniowo-śledczych oraz ochrona odnalezionego mienia i wyposażenia. NZPR-y stanowią ważny element systemu zarządzania kryzysowego. Każda z brygad WOT wydziela NZPR-y do realizacji zadania w rejonie odpowiedzialności i terytorialnego działania brygady. Żołnierze wyznaczeni do realizacji zadań w ramach NZPR-ów są wyszkoleni w zakresie pomocy medycznej w ramach specjalistycznego kursu Combat Lifesaver – Ratownika Pola Walki. Żołnierze NZPR-ów, jako najlepiej znający teren działania brygady, są nieocenionym wsparciem działań Policji w trakcie poszukiwania zaginionych lub poszukiwanych osób. Stałe doskonalenie procedur działania i struktur NZPR-ów pozwoliło na zaangażowanie do działań poszukiwawczo-ratowniczych psów służbowych z grupy psów poszukiwawczo-ratowniczych. Są one specjalnie przeszkolone do poszukiwania osób poszkodowanych w wyniku katastrof i wypadków. NZPR-y pełnią dyżury w dwugodzinnej gotowości do działań. W razie konieczności są aktywowane w systemie alarmowym i kierowane w rejon zdarzenia.

Udział pododdziałów wojskowych w reagowaniu kryzysowym, w tym wsparciu działań Policji w prowadzeniu akcji poszukiwawczych, jest ważnym elementem systemu bezpieczeństwa państwa. NZPR-y wyposażone są w nowoczesny sprzęt i środki zapewniające sprawną realizację zadań poszukiwawczo-ratowniczych, m.in. środki transportowe w postaci samochodów i pojazdów typu quad, sprzęt noktowizyjny i termowizyjny ułatwiający działanie w warunkach ograniczonej widoczności czy też środki łączności umożliwiające skuteczną łączność z innymi elementami działającymi w sytuacji kryzysowej, takimi jak Lotniczy Zespół Poszukiwawczo-Ratowniczy, środki systemu ratownictwa medycznego. O efektywności użycia NZPR-ów do wsparcia Policji w sytuacjach kryzysowych decydować będzie wyszkolenie żołnierzy, właściwa ocena sytuacji i zagrożeń, terminowe podjęcie decyzji o skierowaniu sił i środków NZPR-ów do działań oraz właściwe współdziałanie i koordynacja działań.

WSPARCIE POSZUKIWAŃ PRZEZ WOJSKO POLSKIE

Doświadczenia ostatnich dekad wskazują, że Policja ma możliwość skorzystania w swych działaniach poszukiwawczych ze wsparcia pododdziałów wojskowych posiadających w swym składzie psy służbowe wykrywające broń, amunicję, materiały wybuchowe czy narkotyki. Psy takie pełnią służbę w oddziałach Żandarmerii Wojskowej oraz 2. pułku saperów w Nowym Dworze Mazowieckim.

Podsumowanie

W sytuacji wystąpienia niemilitarnych zagrożeń bezpieczeństwa powszechnego (a takimi są zaginięcia osób, ucieczki przestępców, działania grup terrorystycznych, awarie w ruchu lotniczym i morskim) społeczeństwo oczekuje od władz zdecydowanych i skutecznych działań. Aby działania poszukiwawcze Policji mogły być efektywnie realizowane, państwo musi dysponować odpowiednio przygotowanymi, wyposażonymi służbami potrafiącymi współdziałać w niemilitarnych sytuacjach kryzysowych. Pododdziały wojskowe posiadają znaczny potencjał specjalistyczny, który można bardzo szybko zadysponować do działań kryzysowych.

Pododdziały wojskowe przygotowane do realizacji zadań wsparcia Policji w działaniach poszukiwawczych w sytuacji wystąpienia zdarzeń nadzwyczajnych mogą być bardzo sprawnie i szybko włączone do działań, a tym samym przyczynić się do skuteczniejszych działań ratowniczych.

Zaprezentowane w tekście możliwości pododdziałów wojskowych w zakresie wsparcia Policji, związane z działaniami poszukiwawczymi w niemilitarnych sytuacjach kryzysowych, wskazują, że dedykowane do tych działań siły i środki są w stanie skutecznie realizować powierzone im zadania. O efektywności realizacji zadań podczas wspólnych działań poszukiwawczych decydować będzie właściwa koordynacja działań oraz wspólne ćwiczenia kryzysowe.

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.).

² Tamże.

³ Tamże, art. 26 ust. 1.

⁴ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2023 r. poz. 171, z późn. zm.).

⁵ Tamże, art. 18 ust. 1.

⁶ Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2022 r. poz. 2305, z późn. zm.).

⁷ Tamże, art. 11 ust. 3.

⁸ Tamże, art. 22 ust. 2 pkt 6.

⁹ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1214).

¹⁰ Tamże, art. 4 ust. 1 pkt 6.

¹¹ Tamże, art. 4 ust. 1 pkt 7.

¹² Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 122).

¹³ Tamże, art. 25.

¹⁴ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu (Dz. U. z 2003 r. Nr 41, poz. 347).

¹⁵ Tamże, § 1 pkt 1, § 2 ust. 1 pkt 3.

¹⁶ Porozumienie zawarte 5 lutego 2020 r. między Dowódcą Wojsk Obrony Terytorialnej a Komendantem Głównym Policji i Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej.

¹⁷ Wojskowe zgrupowanie zadaniowe - w pełni samodzielny komponent wojskowy kierowany do udzielenia pomocy ludności poszkodowanej w wyniku wystąpienia zagrożeń niemilitarnych bądź awarii i katastrof. Zgrupowanie takie może składać się z żołnierzy różnych rodzajów wojsk: pododdziałów saperów, wojsk chemicznych, wojsk aeromobilnych, Żandarmerii Wojskowej, służb medycznych i logistycznych.

Bibliografia

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2023 r. poz. 171, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 1214).

Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 122).

Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2022 r. poz. 2305, z późn. zm.).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 lutego 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów i oddziałów Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu (Dz. U. z 2003 r. Nr 41, poz. 347).

Porozumienie zawarte 5 lutego 2020 r. między Dowódcą Wojsk Obrony Terytorialnej a Komendantem Głównym Policji i Komendantem Głównym Państwowej Straży Pożarnej.

Słowa kluczowe: Policja, pododdziały wojskowe, akcje poszukiwawcze, zagrożenia niemilitarne

Key words: Police, military units, search operations, non-military threats

Summary

Military support for police activities in search actions

The article shows the possibilities of supporting police forces by military subunits during search operations. In the introduction, the author presents the phenomena of threats to public security. In the following part, he describes the possibilities of the participation of military subunits in the process of supporting the Police in search operations. The summary contains conclusions from the use of military potential to support the Police in search operations.

Tłumaczenie: Waldemar Zakrzewski